

President van de Hoge Raad wil het systeem beheersbaar houden

‘Klein blijven. Ietsje terugtrekken’

Selectie van zaken aan de poort, een wetsvoorstel over prejudiciële toetsing inzake massaclaims, en een aanscherping van de procedure voor cassatie in belang der wet. In 2009 gaat er flink wat veranderen bij de Hoge Raad der Nederlanden. Een gespecialiseerde cassatiebalie zou daar goed bij passen, denkt president Geert Corstens. ‘Als een advocaat in cassatie met een goed gemotiveerd verhaal komt, dwingt hij de procureur-generaal en ons scherper na te denken. Dat tilt ons op een hoger niveau.’

‘Wij balanceren op een smalle draad’

De Hoge Raad der Nederlanden heeft de wettelijke taak de kwaliteit van de rechtspraak te bewaken en te bevorderen. Het hoogste rechtscollege moet richting geven aan de rechtsontwikkeling, de rechtseenheid en rechtszekerheid bevorderen, en waar nodig rechtsbescherming bieden aan een individuele rechtzoekende. Om deze taken in de toekomst te kunnen blijven vervullen, staan een paar veranderingen op stapel. Een deel van die verandering vereist wetswijzigingen. In het oog springt de introductie van een selectiestelsel. Doel van dat stelsel is om in een zo vroeg

mogelijk stadium zaken te kunnen selecteren. Elke sector krijgt een aparte selectiekamer die bekijkt of de ingediende cassatiemiddelen hout snijden. Doen ze dat niet, dan kan de Hoge Raad de zaak niet-ontvankelijk verklaren zonder dat oordeel verder uitgebreid te motiveren. ‘Onze *raison d'être* is, naast rechtsontwikkeling, handhaving van de rechtseenheid’, motiveert Corstens de keuze voor een strengere selectie van zaken. ‘We zijn een klein college, en dat willen we vooralsnog blijven. Al jaren worden we geconfronteerd met een toename van het aantal zaken. Om die allemaal te kunnen behandelen, moeten we groeien. Maar met honderd raadsheren wordt het een stuk lastiger de rechtseenheid te bewaren. Stel je voor: er is een nieuwe wettelijke bepaling, artikel 359 lid 2 strafvordering, die hogere motiveringseisen aan strafvon-

nissen en arresten stelt. Daarover kun je heel verschillend denken. Als je in de strafkamer met dertig mensen zit moet dat allemaal worden gecoördineerd om maar die rechtseenheid te bewaren. Onze conclusie tot nu toe is altijd geweest: klein blijven.’

Casseren op motiveringseisen

De voor de hand liggende kritiek dat iedereen in beginsel toch toegang tot de hoogste rechter moet hebben en dat selectie die toegang blokkeert, wijst Corstens van de hand. ‘Het klassieke gevaar van de cassatierechter is dat hij een derde feitelijke instantie wordt’, legt de president uit. ‘Dat is niet de bedoeling. De Hoge Raad is er primair voor het recht zelf. We hebben zeker ook een taak op het gebied van de rechtsbescherming van de individuele burger, maar die taak moet in evenwicht zijn met de taken op het gebied van rechtseenheid en rechtsontwikkeling. Misschien zijn we wel iets te gemakkelijk geweest op dit punt. Dat heeft tot gevolg gehad dat er vaker een beroep op ons wordt gedaan, dat het reservoir aan zaken groeit en dat we maatregelen moeten treffen om daaraan een einde te maken. In sommige zaken ligt een enorme druk op ons om in te grijpen, maar het is in de meeste gevallen de vraag of dat onze taak is. Een Belgische collega van mij verwonderde zich laatst over het feit dat wij in Nederland casseren op motiveringsvereisten. Hij zei: ‘Er staat in de wet dat er moet worden gemotiveerd en als daarvan sprake is, ongeacht de inhoud ervan, dan is voldaan aan het vormvereiste en dan is er geen cassatiegrond.’ Dat is misschien wel een heel formalistische opstelling. In Nederland kijkt de Hoge Raad ook of de motivering wel goed is. Maar je zou je een terughoudender opstelling kunnen indenken en misschien moeten we daar in de

toekomst wel toe overgaan. Om het beheersbaar te houden, en om die taak van rechtseenheid te kunnen blijven uitoefenen. Ietsje terugtrekken.’

Een tweede wijziging in de werkzaamheden van de Hoge Raad betreft de prejudiciële vraagstelling. Lagere rechters moeten de mogelijkheid krijgen om in zaken waarbij veel mensen zijn betrokken en die tegelijkertijd bij verschillende rechtbanken kunnen spelen vroegtijdig een principiële rechtsvraag aan de Hoge Raad voor te leggen. Het gaat dan vooral om de afwikkeling van massaclaims. Het ministerie van Justitie heeft een pilot aangekondigd. Corstens juicht de mogelijkheid van prejudiciële vraagstelling toe. ‘De samenleving heeft er baat bij als over bepaalde rechtsvragen snel zekerheid bestaat. Als de aandeelhouders van een grote bank straks allemaal naar de rechter stappen en er ligt een principiële rechtsvraag op tafel, is het goed als de Hoge Raad zich daarover snel uitsprekt. Dat hoeven dan niet al die 19 rechtbanken te doen.’

Cassatie als specialisme

De nieuwe manier van werken stelt hogere eisen aan de advocatuur. Willen zaken in de toekomst nog een kans maken bij de hoogste rechter, dan moeten zij aan strengere eisen voldoen. ‘Het mooiste is als de advocatuur zelf regelt dat slechts een beperkte groep gekwalificeerde advocaten toegang tot de Hoge Raad heeft’, formuleert Corstens. ‘In de civiele cassatie gaat het die richting in. Het is de bedoeling een cassatiebalie te creëren op basis van kwaliteit, daar komt het eigenlijk op neer. Dat zou ook in strafcassatie kunnen gebeuren. Na de beroepsopleiding van de advocatuur, en naast de permanente opleidingseisen, kun je ook een specialistische opleiding voor cassatieadvocaten oprichten. Dat lijkt me een welkome ontwikkeling.’

Corstens is ervan overtuigd dat een kwalitatief hoogwaardige advocatuur het werk van de Hoge Raad op een hoger plan zou tillen. Nu nog laat die kwaliteit wel eens te wensen over. ‘Al een tijd geleden heb ik eens een onderzoekje gedaan naar de kwaliteit van cassatieschriften in strafzaken. Die was eerlijk gezegd niet

heel positief, om het maar kort samen te vatten. Uit het onderzoek bleek dat middelen die werden aangedragen vaak geen hout sneden, maar ook dat relevante punten regelmatig over het hoofd werden gezien. Daaruit durf ik te concluderen dat veel advocaten te weinig ervaring hebben om cassatieschriften in te dienen. Cassatie is een specialisme.’

Geen span paarden

Advocaten zijn strijders, vindt Corstens. Leden van de rechterlijke macht in het algemeen en de Hoge Raad in het bijzonder zijn dat niet. ‘Wij lijken meer op evenwichtskunstenaars. Wij balanceren op een smalle draad.’ Het verschil impliceert dat de mogelijkheden tot samenwerking beperkt zijn. Anders dan de algemeen deken van de Nederlandse Orde van Advocaten gelooft Corstens niet in de zogenaamde trojkaverantwoordelijkheid voor de Nederlandse rechtsstaat. ‘De deken wil graag samen met het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht optrekken als het gaat om het bewaken van de principes van de democratische rechtsstaat. Ik ben wat terughoudend op dit punt. Een oude uitdrukking luidt: het OM is partij, maar niet partijdig, het staat voor het belang van de samenleving. De advocatuur is partij en partijdig, dat is haar taak. Het is prachtig als OM en advocatuur, daar waar algemene zaken van de rechtsstaat in het geding zijn, gezamenlijk optrekken, maar ik wil een zekere afstand houden. Rechters zijn geen partij noch partijdig. Onze onpartijdigheid dwingt tot afstand.’

‘Het argument van het belang van de rechtsstaat wordt ook wel eens misbruikt’, gaat Corstens verder. ‘Een advocaat die tamboereert op de rechtsstaatgedachte, maar die zich gelijktijdig naar buiten toe afficheert als een verlengstuk van zijn cliënt, loopt een risico. Wat gaat hij doen als er een tegenstelling ontstaat tussen het belang van zijn cliënt en het belang van het handhaven van de rechtsstaat? Ja, waar ferm de rechtsstaat wordt aangetaast is het prachtig als iedereen zich daar druk en hard voor maakt. Maar een trojka, dat is volgens mij een span paarden dat dezelfde kar trekt. Ik denk dat onze rollen daarvoor te veel verschillen.’ <<<